

Zeitschrift: Quaderni grigionitaliani
Herausgeber: Pro Grigioni Italiano
Band: 25 (1955-1956)
Heft: 4

Rubrik: Rassegna culturale

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 22.01.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Rassegna retosursilvana

Guglielm Gadola

Quellaga essan nus propi buca memi baul cun l'annunziasiun de nos organs annuals. De tuttas uisas impediments e scarpitschadas han tardau e targlinau viado nossa cuorta cronica romontscha-sursilvana pils lecturs dils «Quaderni». Mo la finfinala ei tard aunc adina meglier che mai. E dil reminent ein las contribuziuns prestadas e publicadas en quels organs nuota vegnidas mendras. Monnas schischidas dattan era lur graun!

1. *Calender Romontsch 1957, 97avla annada*. Stampa Romontscha Mustér. —

Uonn ei quel oravon tut caracterisau entras sia tempru propi purila. Porta el gie buca meins che duas pli grondas dissertaziuns davart ils hodierns problems purils ed autras contribuziuns parentadas a quellas.

- a) Damondas actualas dil puresser grischun. Patratgs e ponderaziuns, da C. P. Casutt, Falera/Cuera.
- b) Maschinas agricolas, lur diever e manteniment, da F. Berther, ing. agr. Zug.
- c) Pign guid della SVS. Caussas impurtontas... pil pur.

Dapli cuntegn il C. R. 1956 era ina dètg buna lavur litterar-historica davart Sur Balzer Alig, da Mistral G. R. *Solèr*, Vrin. — «L'explotaziun dellas forzas d'aua en Surselva», da Mistral dr. Em. *Huonder*: Fatgs culturals della Surselva romontscha (cronica) da dr. Donat *Cadruvi*, sco era l'usitada «historia» transladata e necrologs de plirs meriteivels Sursilvans. — Priu sco igl ei: ina dellas meglieras annadas dils davos decennis!

2. *Per Mintga Gi, 35avla annada*. Calender popular per las valladas renanas, edius dalla Renania. Redacziun: Part sursilvana: Dr. Hereli Bertogg, Part sutsilvana (cul niev lungatg de scartira: il tschunavel!): Ser Jac. Michael, Valendau.

Quei che pertucca execuziun tecnica de stampa ed illustraziun, senza dubi, il pli bi calender grischun (Bischofberger e Co., Cuera). Cuntegn e qualitat dellas contribuziuns van buca suls urs dellas annadas dils davos onns. Nus entupein cheu contribuziuns belletristicas, historicas etc. dals suandonts auturs de priedi: Flurin Darms, Peter Paul Cadonau, J. J. Jehli, Gion Tscherner, J. Michael, Giari Ragaz, Curo Mani e Tumasch Dolf.

3. *Nies Tschespet, 34avel cudischet porta uonn igl emprem roman original romontsch*, da Toni Halter. Redacziun: G. Deplazes, illustraziun Al. Carigiet.

Quei emprem roman romontsch cumpeglia buca meins che 330 paginas e raquenta a nus da «Culan de Crestaulta», il herox dils antecessurs lumnezians. Quella liunga historia ei stada beinvegnida ed ei vegnida legida cun plascher e gudogn ed ha era obteniu sias meritadas undrientschas, aschibein davart la pressa romontscha, sco davart la tudestga. Essend che nus savessen agiunscher cheu pauc niev sur la qualitat de quest'ovra litterara, lein nus oravon tut far attents tut ils interessents litterats sin l'undrientscha de «Culan de Crestaulta», comparida da cuort en las «Neue Zürcher Nachrichten» (Mira: Christliche Kultur, extra fegl della NZN, nr. 128, 1. zercladur 1956: Ein rätromanischer Abenteuerroman», da Leonard Caduff).

4. *IGL ISCHI, annada XLII*. Organ della Romania. Stampa romontscha Mustér. — Dapi 12 onns compara igl Ischi onn per onn inaga, in fatg che numerus lecturs ed amitgs dil romontsch san schazegiar. — Il 42avel faszichel ei buca mendras che ses antecessurs. El cuntegn ina partida contribuziuns, ch'ei vegnidas beneventadas cun plascher. Ina de quellas ha schizun gronda muntonza actuala e vegn oravon tut ad esser zun instructiva per nos purs muntognards en lur crisa hodierna. Quei ei la zun bein illustrada e clara-

mein compilada studia da C. P. Casutt: «Contribuziun alla sligiazion dil problem muntognard», dissertaziun distinguida cugl'emprems premi e medaglia ded aur dall'exposiziun agricola svizzer a Luzerna (1954).

De buca pintga valur cultur-historica, ei era il studi fetg minuzius da Gion Antoni Venzin, Rueras: «Il fil dat teila», medemamein illustrada culs necessaris maletgs. Dapli cuntegn igl Ischi 42 buca meins che 5 raquintaziuns pli liungas, da B. Caminada, G. G. Jehli ed auters, sco era las meglieras poesias fatgas dapi il davos onn. Priu tut in Ischi ch'astga seschar veser sper ses varga 40 antecessurs. (Pli bia mira: Gasetta Romontscha, nr. 29, nr. 36 e 37 de 1956).

5. *Landrecht Meltger Jacomet de Mustér*, da Sur Felici Maissen, Zignau. Stampa romontscha Mustér, 32 p. Ei setracta cheu d'ina biografia d'ina interessantissima personalitad ord «il temps dellas partidas», che caracterisescha fetg bein il viv e combattiv tschentaner dellas partidas e pissiuns confessionalas. La lavur de Sur Felici Maissen ei obiectiva e gesta e scretta en in tschec e bi lungatg romontsch — ch'ei buc adina il cass a caschuns de lavurs historicas u scientificas, compiladas en nies lungatg matern! —

Per conclusiun de nosa cuorta cronica, schein nus aunc suondar cheu ina poesia d'in modest scribent romontsch, ch'ughegia pér en ses vegls dis de metter zaconts tratgs e patratgs en rema e ritmus:

La sera sin l'alp

*Solemn ruaus cheu silla pézza,
La muntania' ei id' a létg.
La glisch dorad'ei ussa stezza,
Genetsch'e vacc'ein en muletg.*

*Il lag alpin ussa tarlisch,
Ord quel cuchegian tschien stelins.
La val leugiu ei tgeu'e grischa,
Dalunsch ins auda dus sealins.*

*Uss fan camutschs la retirada
E van dabet atras il stgir.
En tregli'ins auda: «Salidada»!
Ils cuolms semettan a dormir.*

IN TERRA LADINA

Jon Guidon

In No. 8 da la collecziun dramatica «La Scena» chi vain publichada da Tista Murk ais cumparüda suot il titel «10 dis vacanzas gratuitas» üna cumedgia cha dr. Men Gaudenz ha scrit in rumantschand la fuorma dramatica dal roman dad Erich Kästner «Drei Männer im Schnee». Il cudaschin ais illustrà da Dea Murk, Razèn.

Per Chalandamarz ha la «Scena» publichà il drama dad A. Fankhauser «Dun da Dieu» tradüt dad Armon Planta. Il toc ais gnü giovà i'l cuors da l'inviern a Sent suot la redschia dal traductur.

Tista Murk praista cun la paina cha el as dà per il teater rumantsch ün fich bun servezzan per la cultivaziun ed il mantegniment da nosa lingua, perche il teater ais ün factur linguistic e cultural da granda importanza. Nus al spordschain eir in quai lö ün resenti ingrazchamaint. Id ais be puchà cha la produenziun dad ouvras originalas per il teater ais uschè s-charsa. Quai füss amo tuot ün oter pèr mongias a pudair giovar buns tocs rumantschs originals, — novs. Ma in manchanza..... Sün la Chalanda da marz ais cumparüda üna collecziun da poesias dad Andri Peer cun nom «Battüdas d'ala». Il bel

cudesch cul disegn significativ da sia cuverta farà plaschair a blers tras sia apparentscha e seis cuntgnü.

Dr. Gian Reto Gieré ha publichà üna dissertaziun sur da « la pusiziun da dret dal Retorumantsch in Svizra ».

La suprastanza dal « Museum d'Engiadina bassa a Scuol » ha cumprà l'uscheditta « Chà gronda » o « la Clastra » in Scuol suot, ün bel stabilimaint cun aigna taimpra e d'apparentscha fich adattada per il scopo previss. Ella fet cun quai il prüm grand pass per la realisaziun dal propöst da s-chaffir ün museum patria per l'Engiadina bassa. Uossa sieueran pass a pass, confuorm als mezs dispuonibels. Nus revgniran a temp ütil a quaista ouvra « in status nascendi ».

In l'ultima sezzüda da la « Reuniun sociala da Scuol » ha Jon Semadeni dat prelecziun d'ün seis requint cun nom « la Jürada ».

In ediziun da la « Chasa paterna » ais cumparüda per Pasqua — in ün cudaschet cun disegn original sün la cuverta — üna collecziun da diversas istorgias da Cla Biert.

In avrigl publichet architect I. U. Könz, Guarda, aint il « Sain Pitschen » ün fich bun artichel « problems agricons in Engiadina ».

Aint il « Fögl Ladin » ha d'ürant l'avrigl dr. Reto Caratsch, l'iniziant da « la spüerta da sacrifici », s'express in duos artichels sur da l'acziun per la realisaziun da la spüerta. Sperain chi as verifiche eir in quai per nus important e decisiv cas il proverbial « quai chi düra lönech madüra bain ».

In üna tschantada da la suprastanza da l'« Uniun dals Grischs », statta in avrigl, s'ha quella eir occupada da la spüerta da sacrifici. Uen commember dal comitè per la realisaziun da la spüerta det üna orientaziun dals pass fats fin quella jada. A quellas comunicaziuns seguit üna lunga ed animada discussiun ariguard l'acziun da la spüerta, (incl. tempo), ed oters problems importants per nossa lingua e cultura. L'acziun dess proseguir in quel sen sco cha il comitè propuona.

L'emischiun rumantscha « Ils Psalms da Sweelink » al radio da venderdi 6 avrigl ha sport: chant da psalms dal cor mixt da Zuoz, ün dialog sur da la vita e persuna da l'organist ollandais Sweelink e sur da sia ouvra (cun analisa stilistica d'ün psalm chantà dal cor), sco eir ün referat sur dal chant in baselgia e seis svilup daspö la refurma ed in special da la cultivaziun intensiva da quel a Zuoz surtuot graz-cha als psalms da Sweelink. Quai ais stat üna vairamaing buna emischiun d'ot livè, üna interessanta ed allegraivla palantada culturistorica ed ün giodimaint musical e linguistic.

In ün bun artichel aint il « Fögl Ladin » dals 1 mai s'externa dr. Andri Peer sur da la critica litterara in terra rumantscha e fa resortir tant la manchanza chi exista sün quai champ cultural sco eir l'importanza d'üna critica cumpetenta.

La suprastanza da l'« Uniun dals Grischs » as radunet eir als 27 mai ad üna sezzüda e quai a Samedan. In prüma lingia gnittan discussas diversas dumandas linguisticas in connexiun cun üna eventuala reediziun da la grammatica rumantscha « Terratsch ladin » da magister Jon Vonmoos, Samedan. Quai cumpendi, cumparü dal 1942 in ediziun da l'Uniun dals Grischs, ha fat fich buns servezzans per l'instrucziun rumantscha privata, in cuors ed in scoula. L'ediziun dal « Terratsch » ais bod vendüda.

Cumbain chi sun cumparüdas uossa duos grammaticas novas per las scoulas s'impuona la dumanda d'üna restampa dal « Terratsch ladin », forsa modifiche ed amplifichè cunsiderand il svilup subintrà sün tuot la lingia daspö il 1942, las relaziuns müdadas ed eir la vita pratica e professiunala. Davo lunga discussiun gnit decis d'inchargiar il president da discuter e trattar il problem cun magister Vonmoos. Decisiun definitiva segua lura in la prossma tschantada. — Sar Chr. Badraun, chaschier da la « Cumünanza radio rumantsch », orientet in seguit sur da l'organisaziun e la lavur da quai cumünanza cun il scopo da raggiundersch üna collavuraziun plü stretta cun l'Uniun dals Grischs. — A la fin füt tratta a manzun eir la spüerta da sacrifici. Il president orientet davart l'ultima rel. corrispondenza cun dr. Caratsch. La suprastanza ha decis, aderind al giavüsch da l'iniziant, dr. Caratsch, d'interlaschar da far per intant ulteriurs pass' fin al mumaint cha dr. Caratsch vain in vacanzas in Engiadina. Lura dess l'acziun gnir discussa e trattada amo üna jada cler e net cun dr. Caratsch e davo s'inchaminarà a la realisaziun definitiva.